

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 29

Заснований в 1996 році

Рівне – 2004

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.**Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №9 від 28.05.2004 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2004

АКТИВІЗАЦІЯ МЕТОДІВ РОБОТИ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Резюме. Стаття присвячена проблемам систематизації, упорядкування і вдосконалення методів розвитку мовлення дошкільників в теорії і методиці розвитку мовлення. Метою даної роботи є аналіз методів, за допомогою яких здійснюється навчання способам діяльності, що спрямована на формування мовленнєвих навичок і умінь.

Ключові слова: розвиток зв'язного мовлення, мовленнєва ситуація, навички комунікації, мовленнєві засоби, мовленнєва діяльність, комунікативний підхід, моделювання мовленнєвого висловлювання.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань розвитку людини є завдання розвитку мовлення. Навчання способам діяльності здійснюється як репродуктивними, так і продуктивними методами, проте співвідношення тих та інших в системі навчання буває різним і залежить від специфіки предмета.

Приймаючи як вихідну концепцію змісту і методів розвитку мовлення, в основу якої покладено характер діяльності дітей дошкільного віку, метою даної статті є аналіз методів викладання рідної мови в контексті загальнодидактичної проблематики, а також із урахуванням специфіки змісту самого предмета.

У даній розвідці ми розглянемо лише ті методи, за допомогою яких здійснюється навчання способам діяльності, яка спрямована на формування мовленнєвих навичок і умінь.

Прийнято вважати, що мова, основна мета вивчення якої полягає у формуванні умінь і навичок, засвоюється, головним чином, за допомогою репродукції. Дійсно, ця форма навчання широко використовується на заняттях з розвитку мовлення з дошкільниками. Однак стосовно до рідної мови і, особливо, розвитку мовлення, таке твердження дещо категоричне і потребує уточнення.

“Вочевидь, – писав Л.В.Щерба, – що, хоча при процесах говоріння, ми часто повторюємо те, що говорили раніше (або чули) в аналогічних умовах, не можна стверджувати цього про все, що ми говоримо”. Ніхто не сумнівається, зазначається далі, що в мовленні ми „сполучаємо слова, хоча і за певними законами сполучуваності, але здебільшого найнесподіванішим чином... Маю на увазі тут не тільки правила синтаксису, але, що набагато важливіше, і правила складання смислів, що дають суму смислів, правила, на жаль, ученими до цього часу недостатньо досліджені, хоча інтуїтивно добре відомі всім хорошим лінгвістам” [5, 361].

У висловлюванні Л.В.Щерби підкреслена подвійна природа мовлення: з одного боку, будь-яке висловлювання є в більшій чи меншій мірі актом творчості, з іншої боку, цей творчий акт ґрунтується на відтворенні готових мовних одиниць. Таким чином, характер самого предмету орієнтує нас на використання в навчанні як репродуктивних, так і продуктивних методів. Проблема полягає в тому, щоб вичленити ті аспекти змісту, які впливають на формування навичок комунікації дітей, розвитку у них зв'язного мовлення.

Мова як єдність структури і функції (будови і вживання, мови і мовлення) може бути вивчена з різних сторін. Вона може бути сприйнята (і описана) як мовна система, як мовленнєва діяльність (процеси говоріння і розуміння), як мовний матеріал (текст).

Розглянемо під цим кутом роботу з розвитку мовлення у дошкільників.

Діяльність, що спрямована на розвиток мовлення дошкільників, буває двох видів:

- 1) оволодіння мовними засобами і способами вираження думки;
- 2) розвиток зв'язного мовлення, навичок комунікації.

Розходження між названими видами діяльності визначаються передусім тим, що як предмет навчання мова виступає в різних аспектах: в першому випадку в аспекті мовної системи (словник, граматики), в другому випадку – в аспекті мовного матеріалу (текст) або мовленнєвої діяльності (процес).

Внаслідок цього на різних етапах засвоюються різні одиниці мовної системи: слова, словосполучення, речення або різні типи тексту, структура мовленнєвої діяльності, окремі її операції (мовленнєві навички). Одні з названих одиниць мають більшу ступінь відтвореності в мовленні, інші – меншу; вони можуть бути засвоєні за допомогою репродуктивних методів, інші вимагають використання продуктивних методів.

На нашу думку, в методиці розвитку рідної мови не існує різкої межі, що відокремлює репродуктивні методи від продуктивних. Терміни „репродуктивний” і „продуктивний” методи мають абсолютне значення лише в крайніх виявах, в інших випадках їх значення відносне: ми реєструємо з їх допомогою лише домінуючий у методі елемент.

Під час занять з методики розвитку мовлення, які спрямовані на засвоєння мовних засобів і способів вираження думки, репродуктивний метод виступає в двох варіантах: повне відтворення (за його допомогою засвоюються слова, їх лексична сполучуваність, фразеологія та всі ті граматичні явища, які не об'єднані моделями, наприклад, керування багатьох слів) і неповне – відтворення за мовною моделлю.

У поняття мовної моделі входить структура і граматичне значення мовної конструкції. При цьому репродукція лексичного наповнення моделі змінюється, відтвореною залишається лише граматична структура і значення. Так засвоюються морфологічні форми слів, словотворчі норми, типи словосполучень і речень.

Відтворення мовних одиниць за моделями передбачає деяку свободу дій, пов'язану з вибором лексичного матеріалу, і в порівнянні з повним відтворенням є більш творчим видом репродукції.

На заняттях з розвитку мовлення дошкільників частка продуктивних елементів у методах збільшується,

хоча можлива і чиста репродукція.

До простого відтворення ми звертаємось, наприклад, коли даємо дітям текст-зразок для копіювання (мовний зразок, запитання-відповідь).

Більш творчим видом репродукції є навчання дітей способам аналізу композиційної форми-зразка. У цьому випадку копіюється не текст, а лише його структура. Цей метод реалізується в роботі над змістовними розповідями – фактичними і творчими.

Таким чином, ми підійшли до проблеми творчості у методиці розвитку мовлення дошкільників.

Творчість – це процес, у результаті якого виникає новий продукт, який не існував раніше. Очевидно, що в навчальній ситуації в процесі творчості створюється продукт лише суб'єктивно (для дітей) новий, проте характер процесу від цього не перестає бути творчим.

Із мови може бути створено лише один продукт – мовлення (текст). Якщо створений мовленнєвий відрізок не виходить за межі мовної моделі (тобто якщо він менший або рівний реченню), то говорити про творчість немає підстав: навчальна діяльність тут обмежується відтворенням мовної одиниці або моделі. Питання творчості виникає лише тоді, коли ми починаємо працювати над контекстним мовленням.

У чому полягає творчий ефект саме зв'язного мовлення? Справа в тому, що при побудові зв'язних висловлювань ми, хоча і відтворюємо мовні одиниці (слова, речення), проте не обмежуємося цим. У своїй мовленнєвій діяльності ми виходимо за межі мови в тому розуміння, що, вибираючи з ряду мовних засобів саме те, керуємося не мовними міркуваннями, а такими екстралінгвістичними мотивами, як сенс мовлення, завдання висловлювання, умови спілкування.

Будь-яке висловлювання в звичайному нашому житті ми будуємо, пристосовуючи до особливостей ситуації спілкування, завдань мовлення. Про одне й те ж в різних випадках життя ми говоримо різне і по-різному. В умінні швидко перебудуватися, враховувати змінність умов спілкування і полягає творчий характер мовленнєвої діяльності. Вільне володіння мовленням передбачає таку рису творчої діяльності, як самостійний перенос умінь і навичок у нову ситуацію [3, 47].

Зрозуміло, що для розвитку творчих можливостей людини в галузі мовленнєвої діяльності необхідно при навчанні зв'язного мовлення спиратися на продуктивні методи. Особливо це є актуальним для становлення зв'язного мовлення у дошкільників, оскільки “розвиток логічного мислення і зв'язного виразного мовлення дітей є одним із важливих аспектів підготовки дітей до засвоєння основ наук у школі, коли дитині доведеться широко користуватися різними формами мови” [1, 65].

Широкі можливості для активізації продуктивних методів у роботі з розвитку мовлення дошкільників відкриваються тоді, коли навчання базується на рівні розвитку мовленнєвої діяльності.

Структура мовленнєвої діяльності містить у собі чотири фази: орієнтування, планування, реалізацію і контроль, які послідовно змінюють одна одну.

На думку О.О.Леонтєва, для повноцінного спілкування людина повинна в принципі володіти цілим набором умінь. Вона повинна, по-перше, уміти швидко і правильно орієнтуватися в умовах спілкування. Вона повинна, по-друге, правильно спланувати своє мовлення, правильно вибрати зміст акту спілкування. Вона повинна, по-третє, знайти адекватні засоби для передачі цього змісту. Вона повинна, по-четверте, уміти забезпечувати зворотний зв'язок. Якщо якась із ланок акту спілкування буде порушена, то тому, хто говорить, не вдасться домогтися очікуваних результатів спілкування – воно буде неефективним [4, 128].

У теорії мовленнєвої діяльності велике значення надається орієнтуванню. Мовленнєва діяльність починається з аналізу мовленнєвої ситуації, тобто тих екстралінгвістичних факторів, які визначають зміст і мовні засоби висловлювання.

Програма передбачає: а) роботу по збагаченню словника; б) роботу по формуванню граматичної правильності мовлення дітей; в) роботу по оволодінню нормами літературної мови. У першому випадку виховується уміння не тільки правильно, а й влучно вживати мовні засоби в мовленні, в другому і третьому формуються навички правильного утворення слів, словоформ, словосполучень або речень.

Основою дій, за допомогою яких виробляються названі навички і уміння, є операції вибору потрібного варіанту: зіставляються нормативний і ненормативний варіанти, порівнюються декілька нормативних мовних одиниць, які є близькими за значенням (синонімічними).

В результаті у дітей збагачується словник, збільшується активний запас граматичних конструкцій, виробляється гнучкість у використанні мовних засобів. Робота ця допомагає розвитку чуття мови і привчає дошкільників, а в майбутньому і молодших школярів, до оцінки і, що особливо важливо, самооцінки мовлення.

Ефективність спостережень над мовними засобами значно підвищується, якщо вони проводяться в межах мовленнєвої діяльності як один із її етапів, тому що тільки в цьому випадку проблема вибору мовного засобу з групи синонімічних або близьких за функцією сповнюється практичним сенсом, стає навчальною проблемною ситуацією, а сам вибір отримує мотивацію в змісті мовлення, а також в умовах і завданнях спілкування. Такий мовний досвід, як правило, не проходить для дитини безслідно, він розвиває її творчі здібності.

Процес побудови зв'язного висловлювання може бути поділений на складові частини, кожна з яких можна відпрацювати окремо і в певній послідовності. Саме таким чином відбувається в методиці розвитку

мовлення навчання мовленню як дії.

Прийнята сьогодні система роботи над розвитком зв'язного мовлення дошкільників співвідноситься з усіма чотирма фазами мовленнєвої діяльності. Проте, відображуючи в цілому погляд на мовлення як на діяльність, вона разом з тим не виходить за межі мовленнєвої дії. Ця дія підпорядкована власній мовленнєвій меті – адекватно передавати мовними засобами зміст висловлювання, розкривати тему і виразити думку. Вона мотивована тільки змістовно. Мотивація більш високого ступеня (навіщо ми створюємо дане висловлювання, для кого воно призначено та ін.), яка обов'язково виникає, якщо ми розглядаємо мовленнєву дію в межах діяльності спілкування (комунікації), тут відсутня.

Таким чином, у системі не передбачено вміння орієнтуватися в ситуації спілкування: аналізувати мотиви мовленнєвої діяльності в умовах спілкування. У ній відсутня та ланка фази орієнтування, яка пов'язує мовленнєву дію з комунікативною діяльністю мовця, що, безперечно, заважає повністю реалізувати окреслений в системі діяльності підхід до мовлення, здійснювати розвиток мовлення як засіб спілкування.

Мовленнєва дія, яка не входить до діяльності спілкування, замикається на самій собі, втрачає реальний життєвий сенс. На думку вітчизняних методистів – дослідників мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку, основна складність розвитку мовлення дошкільників полягає в тому, що “ситуація заняття знімає природну комунікативність мовлення... Є тільки одна можливість звільнитися від цього недоліку. Треба, щоб у дитини виникла потреба в комунікації” [2, 5].

Процес комунікації обов'язково потребує наявності партнера, активного або пасивного, поодинокого або масового. З метою наближення умов розвитку мовлення до природних умов спілкування необхідно дати дитині можливість увійти в мовленнєву ситуацію, навчити орієнтуватися в ній, тобто уявляти собі співрозмовника, умови мовлення і основну мету спілкування. Таким чином, мовленнєва дія входить у склад діяльності спілкування (комунікації) і перетворює штучне говоріння, мовлення заради мовлення в природне висловлювання, спрямоване на досягнення певних реальних, суттєвих для життя (спілкування) цілей. Наприклад, опис тварин (зайця, вовка, лисиці тощо) може здійснюватися з метою: допомогти тим, хто побачив, пізнати їх (словесний портрет), охарактеризувати названих тварин за рисами характеру (характеристика), показати риси, які відрізняють даних тварин (художній портрет).

На рівні діяльності відбір змісту і мовленнєвих засобів диктується уже не лише завданням адекватно передати зміст, але також і необхідністю враховувати особливості адресату, умов спілкування і ту мету, заради якої ми вступаємо в мовленнєве спілкування. На цьому рівні дуже важливо правильно зорієнтуватися, розібратися в “букеті” мотивацій. Якщо аналіз умов зроблено правильно, будувати саме висловлювання вже неважко, оскільки його програма значною мірою задається обставинами.

Висновки. Комунікативний підхід до роботи з розвитку мовлення дошкільників висуває на перший план моделювання мовленнєвого висловлювання. Воно реалізується в різних ситуативних завданнях і вправах, заснованих на врахуванні факту залежності змісту і мовленнєвого оформлення висловлювання від мовленнєвої ситуації.

Розвиваючи у дітей уміння співвідносити зміст і форму своїх висловлювань з мовленнєвою ситуацією, такі завдання дисциплінують мислення, загострюють почуття рідної мови, привчають гнучко користуватися ним, вибираючи з декількох мовленнєвих варіантів один, найбільш правильний для даних умов мовлення.

Таким чином, розвиток мовлення дошкільників на рівні мовленнєвої діяльності створює сприятливі можливості для активізації продуктивних методів і роботі з розвитку мовлення і для вдосконалення цієї галузі методики загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2002. – 216 с.
2. Постоян Т.Г. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі продуктивної творчої діяльності. Автореф. дис... канд. пед. наук. – Одеса, 1998. – 17 с.
3. Диагностика речевого развития дошкольников. – М.: Изд.-во МГУ, 1997. – 165 с.
4. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. – М.: Смысл, 1999. – 287 с.
5. Щерба Л.В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // История языкознания XIX-XX веков в очерках и извлечениях. – М., 1965. – Ч. II. – 565 с.

Резюме. Стаття посвящена проблемам систематизації, упорядочення і совершенствования методів розвитку мовлення дошкільників в теорії і методикі розвитку мовлення дітей. Цель данної роботи – проаналізувати методи, з допомогою яких здійснюється навчання способам діяльності, котра направлена на формування мовних навчальних і умінь.

Ключевые слова: развитие связной речи, речова ситуація, навчальні комунікації, мовні засоби, мовна діяльність, комунікативний підхід, моделювання мовного висловлювання.

Summary. The article is devoted to problems of systematization, regulation and the improvements of development of speech the preschool children in the theory of method and the practice of the lecturing of native language. The aim of given work to analyze only those methods, by the agency what is accomplished instruction manners of activity, wherein such activity, what intended to forming the attainments and abilities.

Key words: *the development of coherent speech, speech situation, the attainments of communication speech facilities, speech activity, communication approach, modelling of speechutterance.*

Одержано редакцією 14.05.2004.

УДК: 373.2

О.Л.ТРУСОВА

ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Резюме. *Стаття присвячена впливу народного декоративно-прикладного мистецтва на формування у дошкільників певних умінь, які спрямовані на становлення цілісної естетичної культури; містить систему форм та методів естетичного виховання, що реалізується в умовах дошкільного навчального закладу.*

Ключові слова: *народне декоративно-прикладне мистецтво, художньо-естетичне виховання, інтелектуально-художній розвиток, художньо-естетичне сприймання, педагогічний процес у дошкільному навчальному закладі, ритм, композиція, колорит.*

Проблема модернізації художньо-естетичного виховання дітей у системі суспільних дошкільних навчальних закладів залишається однією з актуальних. Про це свідчать матеріали Базового компонента дошкільної освіти України [1] та Коментаря до Базового компонента дошкільної освіти України. В умовах підвищення соціальної ролі особистості як носія традицій національної художньої культури, народне мистецтво – частина матеріальної й духовної культури суспільства – стає незамінним у справі формування цілісної естетичної культури через розвиток історичної пам'яті, творчих здібностей та задатків дошкільників.

Постановка проблеми. Мистецтво широко входить у життя дітей уже в дошкільному закладі. Воно має чудову здатність всебічно діяти на людину – її розум, почуття, думки. Мистецтво, на думку Ю.Б.Борева [4], містить діяльнісно-перетворююче начало, яке виявляється в тому, що художні твори естетично впливають на людей; залучають людей до цілеспрямованої діяльності, чим сприяють соціальним перетворенням у суспільстві; процес творчості у мистецтві – це перетворення за допомогою уяви, роздумів, вражень отриманих від дійсності. Але це відбувається лише у тому випадку, коли людина відкриває для себе радість спілкування з мистецтвом, навчається розуміти його мову та умовності.

Найбільш розповсюджені два типи художньо-естетичного сприймання. Перший тип, за визначенням О.О.Мелік-Пашаєва [5], “наївний реалізм” – це неадекватне сприймання та оцінка художніх творів, коли людина не бачить різниці між твором мистецтва та оточуючою дійсністю. Другим типом сприймання володіють люди хоча б частково залучені до художньої практики, хто може оцінити підпорядкування колориту, манери письма, похідного матеріалу. Дитина здатна оволодіти початками художньо-естетичного сприймання лише завдяки педагогічному впливу дорослого, спрямованого на інтелектуально-художній розвиток малюка. Найлегше дитина сприймає мистецтво, у якому поєднується реальність та художньо-естетична умовність. Саме таким є народне декоративно-прикладне мистецтво.

Мета нашого дослідження – виявити вплив народного декоративно-прикладного мистецтва на становлення цілісної естетичної культури дошкільника.

Декоративно-прикладне мистецтво містить національну своєрідність предметного світу, особливості сприймання та відображення оточуючої дійсності народним майстром, традиційні естетичні концепції. У ході тривалого історичного процесу формування національних традицій орнаментування предметів побуту були створені способи обробки природних матеріалів, мотиви візерунків, їх композиційна та кольорова побудова. Зміст орнаментів народні митці знаходять в оточуючому середовищі, але вони не копіюють природні образи, а творчо трансформують їх у декоративні форми. Орнаментальні образи здебільшого передають площинно й уже це змінює їх реальну форму, пропорції. Суттєвою особливістю орнаменту є колір. Народні майстри шляхом багатовікових спроб знайшли ідеальні кольорові сполуки, емоційну асоціацію кольору з певним станом людини, її настроєм, переживаннями. У виробках народних майстрів часто використовується кольоровий фон, що підсилює звучність орнаменту та створює цілісну кольорову палітру. Народне декоративно-прикладне мистецтво гармонійно поєднує форму окремого предмета з композиційно-колеристичною будовою візерунка та гармонізує всі предмети життєвого середовища людей певної місцевості. Це досягається завдяки великим можливостям варіативної трактовки композицій, колориту, змісту зображень.

Методику впровадження декоративно-прикладного мистецтва у педагогічний процес містять роботи З.А.Богатєєвої [3], Н.Б.Халезової [6], Т.Я.Шпікалової [7], Л.Я.Скиданової, Л.І.Сірченко [2] та ін. Методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей дошкільного віку визначено: вимоги до відбору творів декоративно-прикладного мистецтва, доступних дітям дошкільного віку (Сакуліна Н.П.); площинні форми для заповнення візерунком та доцільність їх, використання в залежності від віку дитини (Скиданова Л.Я., Сірченко Л.І.); методику навчання площинному та об'ємному декоративному ліпленню (Халезова Н.Б.); елементи декоративного мистецтва різних народів, які можна використати у аплікаціях дітей (Богатєєва З.А.). Народне декоративно-прикладне мистецтво – невід'ємна частина культури народу. Педагоги, що вивчали виховний вплив народного мистецтва на дитину, відзначають формування таких якостей, як повага до людей праці, любов до Батьківщини й народів, що населяють її.

ЗМІСТ

Вітаємо ювіляра	3
1. Бозуш А.М. Проблеми сімейного виховання дітей у спадщині В.О.Сухомлинського.....	4
2. Кононко О.Л. Самосвідомість у житті дошкільника.....	6
3. Борисова З.Н. Виховні цінності у формуванні особистості дитини в педагогічній системі А.С.Макаренка.....	11
4. Золотухіна С.Т. Освоєння історико-педагогічного досвіду як умова формування професійної компетентності сучасного вчителя.....	13
5. Поніманська Т.І. Особистісні пріоритети гуманістичного виховання.....	19
6. Дичківська І.М. Підготовка вихователя як суб'єкта інноваційної педагогічної діяльності в контексті сучасних тенденцій розвитку освіти.....	24
7. Бєленька Г.В. Основні етапи формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.....	31
8. Пальчевський С.С. Глобалізація як принцип соціалізації дітей дошкільного віку.....	35
9. Карпенчук С.Г. Функція педагогічної технології – системотвірна.....	40
10. Машикіна Л.А. Формування професійної компетентності студентів в процесі педагогічної практики.....	43
11. Розальська Н.В. Деякі аспекти організації та проведення педагогічної практики майбутніх гувернерів у ВУЗі.....	48
12. Ніколайчук Г.І. Підвищення ефективності мовленнєвого розвитку дошкільників.....	51
13. Леценко Г.П. Наступність у формуванні діалогічної компетенції дітей дошкільного віку та учнів початкових класів і основної школи.....	54
14. Степанова О.І. Активізація методів роботи з розвитку мовлення дошкільників.....	58
15. Трусова О.Л. Декоративне мистецтво як засіб формування цілісної естетичної культури.....	61
16. Горопаха Н.М. Формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь навчального співробітництва з педагогом та однолітками.....	65
17. Машиовець М.А. Актуальність проблеми формування уявлень про сім'ю у дітей дошкільного віку.....	69
18. Богініч О.Л. Готовність батьків до народження дітей.....	75
19. Маліновська Н.В. С.Ф.Русова: концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей.....	79
20. Борова В.Є. Коригування звукової культури мовлення дошкільників у програмно-методичних документах.....	81
21. Самсонюк Н.Ф. Гуманна сім'я – основа самоствердження дошкільника.....	86
22. Сварковська Л.А. Дослідження фізичної готовності до школи дітей 6 років.....	90
23. Литвиненко С.А. Діагностика готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності.....	92
24. Загородня Л.П., Матвієнко З.Е. Підготовка майбутніх вихователів до реалізації завдань екологічного виховання дошкільників з урахуванням екологічних особливостей регіону.....	96
25. Зданевич Л.В. Комплексне дослідження процесу адаптації студентів-першокурсників до умов життєдіяльності.....	100
26. Гордій Н.М. Проблема розумового виховання дітей в сім'ї у вітчизняній періодичній пресі (друга половина XIX – початок XX ст.).....	104
27. Фасолько Т.С. Відповідальна поведінка як складова соціальної компетентності дошкільника.....	109
28. Янцур Л.А. Індивідуальні відмінності в розвитку інтересу до зображувальної діяльності у старших дошкільників на заняттях.....	112
29. Дронова О.О. Образотворча діяльність дошкільників у контексті гуманістичної концепції освіти.....	117
30. Меналюк Г.Ф. Шляхи забезпечення логіко-математичної компетентності старших дошкільників.....	121
31. Бєлова С.А. Комплексне навчання в теорії і практиці педагогів Бременської школи 20-х років XX століття.....	124
32. Марчук Г.В. Соціальна компетентність дошкільника у структурі особистості.....	127
33. Козлюк О.А. Педагогічні умови формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку.....	130
34. Косарєва О.І. Психолого-педагогічні моделі вивчення взаємодії батьків і дітей.....	133
35. Глінчук Ю.О. Виховання дітей у кардіоревматологічних санаторіях України.....	137
36. Герасимчук Ю.О. Педагогічні засоби формування професійно-пізнавальних інтересів у ВУЗі.....	140
37. Врочинська Л.І. Народна казка як засіб виховання гуманної поведінки у старших дошкільників.....	142
38. Федорова Н.В. Діалогічні засади організації гуманістично орієнтованої педагогічної взаємодії.....	145
39. Онищук І.А. Психолого-педагогічний аспект проблеми інтересу до мистецької діяльності у дітей старшого дошкільного віку.....	148
40. Кравець Л.М. Моделювання процесу розвитку педагогічної рефлексії майбутнього вчителя.....	150
Відомості про авторів.....	153

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

НАУКОВІ ЗАПИСКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 29

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактори збірника Дичківська І.М., Степанова О.І.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 17.05.2004 р. Підписано до друку 28.05.2004 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 23,48. Обл. вид. арк. 23,83. Замовлення № 33/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки (к. 98,
тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 29. — Рівне: РДГУ, 2004. — 157 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 10.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20